

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, Правен факултет, Центар за правно политички
истражувања, Штип, Македонија

ТРЕТА МЕЃУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА

**ОПШТЕСТВЕНИТЕ ПРОМЕНИ ВО
ГЛОБАЛНИОТ СВЕТ**

Center for legal and Political Research

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ

Штип, 2016

Печати / Print 2- ri Avgust- Shtip

Графичка подготовка – Центар за Правно- политички истражувања

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

316.42(100)(062)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција Општествените промени во глобалниот свет (3 ; 2016 ; Штип)

Општествените промени во глобалниот свет = Social change in the global world = Социальные изменения в глобальном мире : зборник на трудови = proceedings = сборник материалов / Трета меѓународна научна конференција = Third international scientific conference = Третья международная научная конференция. - Штип : Универзитет Гоце Делчев = Shtip = Goce Delcev University = Штип = Универзитет Гоце Делчева, 2016. - 1052 стр. : табели ; 25 см

Трудови на мак., англ. и рус. јазик. - Фусноти кон текстот. - Библиографија кон трудовите

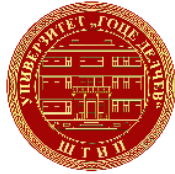
ISBN 978-608-244-353-9

I. International scientific conference Social change in the global world (3 ; 2016 ; Shtip) види Меѓународна научна конференција Општествените промени во глобалниот свет (3 ; 2016 ; Штип). - II. Международная научная конференция (3 ; 2016 ; Штип) види Меѓународна научна конференција Општествените промени во глобалниот свет (3 ; 2016 ; Штип)

а) Општествени промени - Свет - Собири

COBISS.MK-ID 102150666

Goce Delcev University in Shtip, Faculty of Law, Center for Legal and Political Research,
Shtip, Macedonia

THIRD INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

PROCEEDINGS

Shtip, 2016

Университет им. Гоце Делчева, Юридический факультет, Центр правовых и политических исследований (Штип, Македония)

ТРЕТАЯ МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

Штип, 2016

Организациски комитет / Organizational Committee/ Организационный комитет конференции

Strashko Stojanovski PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, stasko.stojanovski@ugd.edu.mk
Jovan Ananiev PhD, Faculty of Law, University “Goce Delcev”- Shtip, Macedonia, jovan.ananiev@ugd.edu.mk
Kristina Misheva PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, kristina.miseva@ugd.edu.mk
Marija Ampovska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, marija.radevska@ugd.edu.mk

Програмски комитет / Program Committee / Программный комитет конференции

Adoyi Onoja PhD, Nassarawa State University, Keffi, Nigeria, onojaa@yahoo.com
Afet Mamuti PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia, afet.mamuti@unite.edu.mk
Agim Nuhiu PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia, agim.nuhiu@unite.edu.mk
Agor Sarkisyan PhD, University of Svishtov, Bulgaria, agop@uni-svishtov.bg
Alenka Verbole PhD, currently- OSCE Mission in Tirana, University of Ljubljana, Slovenia, alenka.verbole@osce.org
Altin Shegani PhD, Faculty of Law, University of Tirana, Albania, altin_shegani@yahoo.com
Ana Nikodinovska Krstevska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, ana.nikodinovska@ugd.edu.mk
Anastasia Bermúdez Torres PhD, Faculty of Law, Political Science and Criminology, University of Liege, Belgium, abermudez@ulg.ac.be
Andon Majhoshev PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, andon.majhosev@ugd.edu.mk
Bekim Baliqi PhD, University of Prishtina, Department of Political Science, Kosovo, bekim.baliqi@gmail.com
Belul Beqaj PhD, University of Business and Technology, Department of Political Science, Prishtina, Kosovo, belul.beqaj@gmail.com
Borka Tushevska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, borka.tusevska@ugd.edu.mk
Elena Ivanovna Nosreva PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia, elena@nosyreva.vrn.ru
Gabriela Belova PhD, Faculty of Law, University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad, Bulgaria, gbelova@hotmail.com
Gemma Andreone PhD, Institute for International Legal Studies of the Italian National Research Council (ISGI - CNR), Italy, gemma.andreone@gmail.com

Haluk Aydin PhD, Faculty of Arts and Sciences, Balikesir University, Balikesi, Turkey, aydinhaluk@hotmail.com

Igor Kambovski PhD, Faculty of Law, Goce Delchev University in Shtip, Macedonia, igor.kambovski@ugd.edu.mk

Ivana Bajakić PhD, Department of Economic Sciences, Faculty of Law, Zagreb, Croatia, ivana.bajakic@pravo.hr

Kristina Misheva PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, kristina.miseva@ugd.edu.mk

Kristine Whitnable PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, kristine.whitnable@ugd.edu.mk

Jadranka Denkova PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, jadranka.denkova@ugd.edu.mk

James C. Helfrich PhD, Global Scholars, Liberty University, Colorado, USA, jchelfrich@aol.com

Jovan Ananiev PhD, Faculty of Law, University “Goce Delcev”- Shtip, Macedonia, jovan.ananiev@ugd.edu.mk

Jusuf Zejneli PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia, jusuf.zejneli@unite.edu.mk

Maciej Czerwinski PhD, Institute of Slavic Philology, Jagiellonian University, Krakow, Poland, maciej.czerwinski@uj.edu.pl

Marieta Olaru PhD, Doctoral School in Business Administration, Research Center for Business Administration, Department of Business, Consumer Sciences and Quality Management, The Bucharest University of Economic Studies, Romania, olaru.marieta@gmail.com

Marija Ignjatovic PhD, Faculty of Law, University of Nis, Serbia, marija@prafak.prafak.ni.ac.rs

Marina Valentinovna Sencova (Karaseva) PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia, smv@law.vsu.ru

Mato Brautović PhD, University of Dubrovnik, Croatia, mbraut@unidu.hr

Migena Leskoviku PhD, Law Faculty, European University of Tirana, Albania, migena.leskoviku@gmail.com

Natalia Vladimirovna Butusova PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia, butusova@law.vsu.ru

Naser Ademi PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia , dr.naserademi@gmail.com

Nives Mazur Kumrić PhD, Faculty of Law, Political Science and Criminology, University of Liège, Belgium, nives.mazurkumric@ulg.ac.be

Olga Koshevaliska PhD, University “Goce Delcev”- Shtip, Faculty of Law, Macedonia, olga.kosevaliska@ugd.edu.mk

Patrick Wautelet PhD, Faculty of Law, Political Science and Criminology, University of Liege, Belgium, patrick.wautelet@ulg.ac.be

Recai Aydin PhD, Associate Professor, Vice Rector of International University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina, raydin77027@yahoo.com

Ruzica Simic Banovic, PhD in Economics, Senior Assistant - Lecturer, Faculty of Law, University of Zagreb, Croatia, ruzica.simic@pravo.hr

Senada Sabic Selo PhD, Institute for International Relations, Zagreb, Croatia, senada@irmo.hr

Silviu G. Totelecan PhD, Cluj-Napoca Branch of Romanian Academy, Socio-Human Research Department of "G. Baritiu" History Institute, Romania, silviu.totelecan@g.ail.com

Slavejko Sasajkovski PhD, Institute for Sociological, Political and Legal Research, University "St. Cyril and Methodius", Skopje, Macedonia, bilbilef@isppi.ukim.edu.mk

Strahinja Miljkovića PhD, Faculty of Law, Mitrovica, strahinja.miljkovic@pr.ac.rs

Strashko Stojanovski PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, strasko.stojanovski@ugd.edu.mk

Suzana Dzamtoska Zdravkovska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, suzana.dzamtoska@ugd.edu.mk

Tamara Perisin, MJur (Oxon) PhD, Department of European Public Law - Jean Monnet, University of Zagreb - Faculty of Law, Croatia, tamara.perisin@pravo.hr

Tatjana Petrovna Suspiciņa PhD, Moscow Law Academy, Moscow, Russia

Tunjica Petrašević PhD, Faculty of Law, University of Osijek, Croatia, tpetrase@pravos.hr

Yuriy Nikolaevich Starilov PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia, juristar@vmail.ru

Wouter Van Dooren PhD, Public Administration and Management, University of Antwerp, Belgium, wouter.vandooren@uantwerpen.be

Zoran Tomic PhD, University of Mostar, Bosnia and Herzegovina, zoran.tomic@sve-mo.ba

Содржина / Table of Contents

LAW	17
THE SPECIFICS OF THE PRIVATE PLACEMENT OF SECURITIES IN THE MACEDONIAN SECURITIES LAW	
Marko Andonov, Kristina Misheva	19
МОДЕРЕН - СОВРЕМЕН И УСПЕШЕН - ЕФИКАСЕН МЕНАџЕР	
Војо Беловски	35
SOME SPECIFICS IN REGULATION OF CONTRACT ON ASSIGNMENT AND DIVISION OF PROPERTY INTER VIVOS IN SERBIAN AND MACEDONIAN LAW	
Novak Krstić	53
APPLICATION OF THE PRINCIPLE OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT TO THE INTERNATIONAL LAW OF FRESH WATER RESOURCES	
Mihajlo Vučić	79
THE INSTITUTION OF COMMON PROPERTY – FEATURES AND TYPES	
Emine Zendeli	97
ИДЕНТИФИКУВАЊЕ И ДЕФИНИРАЊЕ НА ПРОБЛЕМОТ НА СЕМЕЈНОТО НАСИЛСТВО	
Албана Метај-Стојанова	119
СТЕКНУВАЊЕ НА РОДИТЕЛСКОТО ПРАВО ПРЕКУ СУРОГАТ МАЈКА- ПОСЕБЕН ОСВРТ НА ЗАКОНОТ ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ И ДОПОЛНУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА БИОМЕДИЦИСНКО ПОТПОМОГНАТО ОПЛОДУВАЊЕ	
Арта Селмани-Бакиу	129
ОДГОВОРНОСТ ЗА НЕИСПРАВЕН ПРОИЗВОД ВО МАКЕДОНСКОТО ПРАВО	
Марија Амповска	153

ALTERNATIVE FORMS OF LIABILITY IN THE CONTEXT OF APPEALS CHAMBER POWER - VIEW FROM THE ICTY Sasa Knezevic, Goran Djordjevic	177
СРАВНИТЕЛНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ ЗАКОНОДАТЕЛЪСТВА О ГРАЖДАНСТВЕ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ И БАЛКАНСКИХ СТРАН Вера Бабурина	193
THE PRESIDENTIAL RIGHT TO PARDON AS AN INSTITUTE OF CRIMINAL LAW Besa Arifi	213
CONFIDENTIALITY IN MEDIATION Elizabeta Spiroska, Ivan Bimbilovski	235
КРИМИНОЛОШКИ АСПЕКТИ НА ПРОСТИТУЦИЈАТА: СО ПОСЕБЕН ОСВРТ НА АНТИЧКАТА ПРАВНА УРЕДЕНОСТ Елена Максимова, Димитар Апасиев	249
HATE SPEECH - EUROPEAN STANDARDS AND EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS CASE LAW Darko Dimovski, Ivan Ilie	271
INTERNATIONAL PUBLIC LAW IN THE JURISPRUDENCE OF THE EUROPEAN COURT OF JUSTICE Sanja Đorđević Aleksovski	287
КОНФИСКАЦИЈА НА ИМОТ И ИМОТНА КОРИСТ ВО СЛУЧАЈ НА АБОЛИЦИЈА Олга Кошевалиска, Елена Максимова	305
DA MIHI FACTO, DABO TIBI JUS Марија Игњатовић	325
ARE KNOW-HOW AND INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS AN INITIAL REASON FOR JOINING FRANCHISING NETWORK Strahinja D. Miljković, Aleksandra Vasić, Goran Tišić	339
THE APPLICABILITY OF THE INSTITUTE OF ADMINISTRATIVE SCIENCE IN THE MACEDONIAN LEGISLETION Jadranka Denkova, Andrej Angelovski	353

THE MEANING OF DISSUASIVE, PROPORTIONATE AND EFFECTIVE SANCTION IN DISCRIMINATION CASES

Zaneta Poposka 367

МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ ОТПРАВЛЕНИЯ УГОЛОВНОГО ПРАВОСУДИЯ В ОТНОШЕНИИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ

А.А. Анисимов, В.Г. Просвирнин 383

ВЕШТАЧЕЊЕТО КАКО ДОКАЗНО СРЕДСТВО ВО КРИВИЧНАТА ПОСТАПКА НА АНГЛИЈА И ВЕЛС

Никола Мицковски, Весна Трајановска 397

НЕЧЕСНИТЕ ДОГОВОРНИ КЛАУЗУЛИ ВО АВИОНСКИОТ ПРЕВОЗ НА ПАТНИЦИ

Борка Тушевска..... 415

КОДЕКС ЗА ПРОФЕСИОНАЛНА ЕТИКА НА НОТАРИТЕ

Ебру Ибиш 443

LOCATIO CONDUCTIO ОД РИМСКОТО ПРАВО И НЕГОВИТЕ СОВРЕМЕНИ „ПРАВНИ НАСЛЕДНИЦИ“(I)

Димитар Апасиев, Марија Амповска..... 463

ОСИГУРУВАЊЕ ОД ОДГОВОРНОСТ НА ЧЛЕНОВИТЕ НА ОРГАНОТ НА УПРАВУВАЊЕ КАЈ АКЦИОНЕРСКИТЕ ДРУШТВА

Горан Коевски, Борка Тушевска, Дарко Спасевски 483

POLITICS..... 519

МОЌТА НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА НА ГЛОБАЛНАТА МЕЃУНАРОДНА СЦЕНА

Милка Димитровска..... 521

ЗАКАНАТА НА ТЕРОРИЗМОТ ВРЗ БАЛКАНОТ: МЕТА НА ТЕРОРИСТИТЕ ИЛИ ПОГОДНО ТЛО ЗА ШИРЕЊЕ НА НИВНАТА ИДЕОЛОГИЈА

Ице Илијевски, Кире Бабаноски, Злате Димовски 545

ИЛЕГАЛНАТА МИГРАЦИЈА КАКО ПРАШАЊЕ ПО БЕЗБЕДНОСТА

Marina Andeva, Ivan Dodovski 561

THE NATINAL SECURITY SYSTEM OF MONTENEGRO Xhemail Limani	577
MAKING GOVERNANCE OF GLOBAL FINANCE MORE ACCOUNTABLE: INSIGHTS FROM POLITICAL PHILOSOPHY AND ECONOMY Marin Beroš, Marta Božina Beroš	593
POSITION OF THE WHISTLEBLOWERS IN THE UNITED NATIONS SYSTEM 10 YEARS AFTER SECRETARY-GENERAL’S BULLETIN ON PROTECTION AGAINST RETALIATION – HOW FAR HAVE WE COME? Marko Novaković	609
ISIS, MIGRANT CRISIS AND TURKEY’S ROLE AS PROTECTOR OF THE SECURITY OF EU Ivica Simonovski, Zeynep Ece Unsal	619
RELIGION, TERRORISM AND WORLD POLITICS Elena Tilovska-Kechedji	641
THE RISE OF ISLAMIC STATE OF IRAQ AND SYRIA (ISIS)-THREAT FOR GLOBAL PEACE AND SECURITY Kire Janev, Zlate Dimovski	651
ПОЛИТИЧКИОТ ПРОЦЕС НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА ВО УЛОГАТА НА ГЛОБАЛЕН АКТЕР И ПРОБЛЕМОТ СО ЗАПОСТАВУВАЊЕТО НА ЗЕМЈИТЕ ОД ИСТОЧЕН И ЦЕНТРАЛЕН БАЛКАН-БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА, КОСОВО, Р. МАКЕДОНИЈА, ЦРНА ГОРА И СРБИЈА Мики Рунтев	661
О ГАРАНТИЈАХ ПРАВ МАКЕДОНСКОГО НАЦИОНАЛНОГО МЕНЬШИНСТВА В БОЛГАРИИ Наталија Бугусова, Стојко Стојков	677
ДЕМОКРАТИЈАТА НИЗ ПРИЗМАТА НА ПОЛИТИКАТА ЗА ПРОШИРУВАЊЕ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА Ана Никодиновска Крстевска, Наталија Шикова	697

НОВИ ФОРМИ НА ПОЛИТИЧКИ МАРКЕТИНГ СО ПОСЕБЕН
ОСВРТ НА СОЦИЈАЛНИТЕ МЕДИУМИ
Јован Анание, Игор Голубов..... 719

SOCIETY..... **741**
ПРОСТОРОТ И ВРЕМЕТО ВО УСЛОВИ НА ГЛОБАЛИЗАЦИЈА И
КРЕИРАЊЕ НА ИДЕНТИТЕТОТ
Драган Стефановски..... 743

HIDDEN POLITICAL, SOCIAL, ECONOMIC AND LITERARY
THEORIES THAT SUPPORT THE AMERICAN DREAM AND ITS
SURVIVAL
Safaa Rabeeakh 759

STIMULATION OF CRITICAL AND CREATIVE THINKING PROCESS
THROUGH PSYCHOLOGICAL WORKSHOPS AMONG
POSTGRADUATE STUDENTS
Eleonora Serafimovska, Marijana Markovikj 769

CULTURE AND LAW IN THE INTERCULTURAL COMMUNICATION
AND COOPERATION
Ranka Jeknić 791

SHAPING AND MODELING PERSONALITY IN PROCESS OF LONG
LASTING TRANSITION – CASE OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA
Marijana Markovikj, Eleonora Serafimovska 807

THE URBANIZED ALIENATION OF THE RELIGIOUS INDIVIDUAL —
THE INNOVATIVE CONCEPT OF SOCIOLOGY OF RELIGION
Karina Politkina, Tatyana Svetlichnaya 821

КОНСТИТУЦИОННЫЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ
ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА В РОССИИ И ГОСУДАРСТВАХ
ЕВРОПЫ
Инна Стародубцева..... 827

THE PERSPECTIVE OF DECENT WORK IN CONDITIONS OF
GLOBALIZATION
Slobodanka Kovačević-Perić..... 837

РАЗВОДОТ НА БРАКОТ И СИМПТОМИТЕ НА СТРЕС КАЈ РАЗВЕДЕНИТЕ ЖЕНИ Хатиџе Исљами	849
SOCIETY TODAY: THE CHALLENGE OF HUMAN RIGHTS AND THE WAY FORWARD Mirjana Sredojevic	859
THE ROLE OF STEREOTYPES IN CREATING SOCIAL DISTANCE AND SOCIAL INCLUSION IN REPUBLIC OF MACEDONIA Strashko Stojanovski, Jadranka Denkova	877
ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT OF THE CONCEPT OF THE INFORMATION SOCIETY IN RUSSIA Anastasia Petukhova, Svetlana Krepysheva	895
MEDIA AND COMUNICATION	915
WHAT PRINT MEDIA WRITE FOR WORKERS RIGHTS AND PROBLEMS IN REPUBLIC OF MACEDONIA IN THE PERIOD 1.03.2014-31. 08. 2014 Suzana Dzamtoska-Zdravkovska, Andon Majhosev	917
ABDUCTION OF AN EGYPTIAN AIRCRAFT IN MARCH, 2016: DISCOURSE IN TRADITIONAL MEDIA AND INFORMATION SITES Plamen Atanasov	933
INTERPRETATION OF NON-VERBAL SIGNS IN THE INSTANT INTERNET COMMUNICATION VIA VIBER AND FACEBOOK MESSENGER Nataša Jović, Borislav Vukojević, Bojana Miodragović	943
TWO-WAY COMMUNICATION IN REGIONAL POLICY: THE TECHNOLOGY OF SOCIETAL MARKETING. Daria Shcheglova	961
THE PHENOMENON OF RISING NATIONALISM AND XENOPHOBIA IN HUNGARY IN THE CONTEXT OF THE 2015/2016 REFUGEE CRISIS AND ITS REFLECTION IN CROATIAN MEDIA Nefreteta Zekić Eberhard, Tomislav Levak	967

HOW THE MEDIA IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA REPORT ON THE ACTIVITIES OF THE PUBLIC PROSECUTION OF RELATED OFFENSES ARISING FROM THE CONTENT OF THE ILEGAL INTERCEPRION OF COMMUNICATIONS IN THE PERIOD 1.04.-30.06. 2016

Andon Majhosev, Zlatko Bakev..... 989

HATE SPEECH ON SOCIAL MEDIA IN REPUBLIC OF MACEDONIA

Dejan Marolov, Strashko Stojanovski..... 1009

ПРЕДИЗВИЦИ И МОЖНОСТИ ЗА ПОДОБРУВАЊЕ НА ПОШТЕНСКИТЕ КОМУНИКАЦИИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Диана Бошковска, Наташа Данилоска, Елизабета Цамбаска, Александра Лозаноска 1033

ПРИМЕНЛИВОСТА НА ИНСТИТУТОТ МОЛЧЕЊЕ НА АДМИНИСТРАЦИЈАТА ВО МАКЕДОНСКОТО ЗАКОНОДАВСТВО

Јадранка Денкова

Вонреден професор, Правен факултет, Универзитет Гоце Делчев Штип

E - mail: jadranka.denkova@ugd.edu.mk

Андреј Ангеловски

Магистер, Министерство за финансии

E - mail: andrej_angelovski@yahoo.com

Апстракт

Во Република Македонија во досегашното законодавство под „молчење на администрацијата“ се подразбира законска пресумпција, според која по повод поднесено барање од странка до орган на државна управа, кога органот не одговара на барањето (не решава по него) во законски предвидениот рок, се смета дека е одбиено барањето на странката. Меѓутоа, од ова општо правило на „молчењето на администрацијата значи одбивање“ постои исклучок, кој е широко застапен во материјалното законодавство. Со овој труд, всушност, се докажува дека примената на институтот „молчење на администрацијата“ во Законот за општата управна постапка не продуцира ефикасност во решавањето на управните предмети. Понатаму, се потврдува дека прецизното и јасно воспоставување на институтот „молчењето на администрацијата значи одобрување“ во Законот за општата управна постапка како исклучок од општото правило ќе влијае на ефикасното решавање на управните предмети и на остварувањето на правата, обврските и на правните интереси на странките во административната постапка. И уште едно мошне важно прашање на кое овој труд се осврнува е прашањето дали институтот „молчење на администрацијата значи одобрување“ може да биде сеопфатен, односно еднакво применлив во сите управни постапки. Одговорот е, се разбира, негативен. Со донесувањето на новиот Закон за општата управна постапка, кој почна да се применува од 31.07.2016 година е нормирано општо правило без исклучоци

според кое странката има право на жалба до повисокиот орган во случај да не добие одговор по уредно поднесено барање во пропишаниот рок. Заклучокот од резултатите од истражувањето е дека постои неприменливост на исклучокот од правилото „молчењето на администрацијата значи одбивање“ и притоа се даваат насоки и препораки за идно поуспешно и поедноставно постапување преку воведување на моделот „молчењето на администрацијата значи одобрување“, секако, секаде каде што е тоа можно (каде што не се загрозува јавниот интерес и не се повредуваат правата на трети лица).

***Клучни зборови:** молчење на администрацијата, администрација, законска поставеност, практична применливост, начела, ефикасност, одговорност.*

THE APPLICABILITY OF THE INSTITUTE OF ADMINISTRATIVE SCIENCE IN THE MACEDONIAN LEGISLETION

Jadranka Denkova

Associate professor PhD, University Goce Delchev in Shtip, Faculty of
Law, Macedonia

e-mail: jadranka.denkova@ugd.edu.mk

Andrej Angelovski

Master in Law, Ministry of Finance in Skopje, Macedonia

e-mail: andrej_angelovski@yahoo.com

Abstract

In the Republic of Macedonia "administrative silence" means a legal presumption according to which on the occasion of a request submitted by the party to the state authority, the authority does not respond to the request in the legally prescribed period and it is considered rejected by the party's request. However in this general rule of "administrative silence means rejection" there is an exception, which is widely represented in the substantive law. This research proves that the application of "administrative

silence" in the Law of Administrative Procedure does not produce efficiency in resolving legal complaints. Furthermore, it confirms that precise and clear establishment of "administrative silence means approval" in the Law on Administrative Procedure as an exception to the general rule can positively affect handling of administrative cases and shall exercise their rights, obligations and legal interests of the parties in the administrative procedure. This research addresses the basic principles of administrative procedure and mostly the principles closely related to the institute of "administrative silence means approval". Furthermore, this research examines the question whether the institute of "administrative silence means approval" can be equally applicable to all of the administrative procedures. The response is, of course, negative. The conclusion from the survey implies that the current rule "administrative silence means rejection" provides guidelines and recommendations for future successful and simpler treatment by introducing the model of "administrative silence means approval" where it does not jeopardize the public interest and does not violate the rights of the third parties. Moreover, this research contributes to strengthening, improvement and further development of the principles of effective public administration and greater achievement of the "administrative silence" institute in the Republic of Macedonia.

Keywords: *administrative silence, administration, legal structure, practical applicability, principles, efficiency, responsibility.*

Вовед

Услугите на јавната администрација се од суштествена важност за граѓаните во едно демократско општество, поради што потребно е да се создаде современа, професионална, одговорна и ефикасна јавна администрација, која ќе ги подобри и ќе ги унапреди односите со граѓанинот, односно ќе ја крене нивната комуникација на едно повисоко ниво, притоа ставајќи се во негова потполна служба. Институтот „молчење во

администрацијата“, произлегува од односите помеѓу граѓаните и администрацијата при остварувањето на нивните права во рамките на управно-правните односи. Овој институт дава одраз на тоа колку администрацијата е ефективна, ефикасна и одговорна во извршувањето на своите задачи и обврски, како и на тоа колку таа ги почитува човековите права и достоинство. Оттука овој труд се осврнува на квалитативен аналитички приказ на законските решенија на институтот молчење на администрација, како и на неговата практична применливост во органите на државната управа. Да резимираме, накратко кажано, со овој институт, т.е. со институтот „молчење на администрацијата“, се врши повреда на законски пропишаните рокови во управната постапка за донесување управни акти од страна на надлежните органи, чија задача е да ги донесат бараните управни акти во однапред предвидениот законски рок.

За крај, треба да се напомене дека институтот „молчење на администрацијата“ не се среќава само кај првостепениот орган што одлучува во прв степен по барања на странки и по службена должност. Неретко, како кај првостепениот орган, овој институт е присутен и кај второстепениот орган, кој, пак, одлучува во постапка по жалба, којашто е изјавена против донесената првостепена одлука од незадоволната странка.

Што се однесува на законската поставеност на споменатиот институт, тој поинагал низ три периоди во Законот за општата управна постапка. Имено, од периодот од месец април 2011 година до ден-денес во сила се одредбите од Законот за општата управна постапка, според кои молчењето на администрацијата значи одбивање, уредено како општо правило. Оттука, произлегува дека доколку надлежниот орган не ја исполни обврската да донесе решение во горенаведените рокови, странката има право на жалба како да е одбиено нејзиното барање. Иако веќе не постои исклучокот „молчењето на администрацијата значи одобрување“, од ова општо правило постои еден сосема поинаков исклучок. Во контекст на ова, со процесниот закон е дадена алтернатива со посебен материјален закон поинаку да се уреди ова начело, односно да се отстапи од него. Алтернативата се состои во тоа што законодавецот пропишал дека функционерот што раководи со органот, односно раководното лице на органот, има обврска, во постапка и под услови пропишани со Закон, да одлучи по барањето на странката ако надлежниот орган не го донесе решението во однапред определениот законски рок.

При одлучувањето по барањата поднесени од странките-учесници во административната постапка, тие мошне често се соочуваат со „молчење на администрацијата“, дури, слободно може да констатираме, во половина од

постапките. Овој факт се воочува преку истражување, направено во 19 институции со јавни овластувања на територијата на Република Македонија, со цел да се констатира дали законската поставеност на институтот „молчење на администрацијата“ во Законот за општата управна постапка се почитува и доследно се применува во практиката, односно при водењето на административните постапки од страна на јавната администрација во Република Македонија.

Институтот молчење на администрацијата низ македонското законодавство

Со донесувањето на Законот за општата управна постапка во 2005 година, во Република Македонија, под поимот молчење на администрација се подразбира законска пресумпција дека во врска со поднесено барање од странка до орган на државна управа, кога органот не дава одговор на барањето (не решава по него) во законски предвидениот рок, се смета дека е одбиено барањето на странката. Во оваа насока, при овие услови, странката може да го искористи правото на жалба до второстепениот орган поради молчење на администрацијата.

Меѓутоа, по повеќе од 50 години од донесувањето на првиот Закон за општата управна постапка во социјалистичка Југославија, значително се променети сфаќањата за јавната администрација во една демократска држава. Токму таа голема промена поттикнува поставување барања за добра управна практика што е ориентирана кон граѓаните и кон промена на културата и на техничките средства за остварување комуникација помеѓу граѓаните, од една страна, и управните органи, од друга.

Уште повеќе, европските начела за управно право, како и стандардите на управната практика во земјите-членки на ЕУ, или не се одразени во сегашниот Закон за општата управна постапка или се само делумно одразени. Понатаму, овој Закон не ги опфаќа сите современи видови управни активности, па затоа не обезбедува целосна правна заштита против сите видови управни активности. Тој пропишува непотребно сложени, долги и скапи постапки¹, поради што се наметнува потребата и за ревидирање на институтот „молчење на администрацијата“.

¹Информација со Нацрт стратегија за донесување на нов Закон за општа управна постапка, декември 2012 година, стр. 9.

Со измените и со дополнувањата на Законот за општата управна постапка од септември 2008 година, за првпат дотогаш е направен обид за една коренита т. е. длабока измена на некои системски решенија што во правниот поредок важеле и функционираше со децении. Во споменатите измени, не многу на број, се вбројува и институтот „молчење на администрацијата“, поточно со измените и со дополнувањата на Законот за општа управна постапка направени во 2008 година се воведува институтот „молчењето на администрацијата значи одобрување“.

„Имено, до септември 2008 година, значи до донесувањето на Законот за измени и за дополнувања на Законот за општата управна постапка, молчењето на администрацијата претставуваше основа за поведување жалбена постапка, односно поведување управен спор. Во оваа насока се објаснува правното значење на ‘молчењето на администрацијата значи одобрување’ така како што тоа беше уредено со управно-процесните правила“².

Имено, од периодот од месец април 2011 година во сила се одредбите од Законот за општата управна постапка, според кои молчењето на администрацијата значи одбивање. Оттука, произлегува дека доколку надлежниот орган не ја исполни обврската да донесе решение во горенаведените рокови, странката има право на жалба како да е одбиено нејзиното барање. Иако веќе не постои исклучокот „молчењето на администрацијата значи одобрување“, од ова општо правило постои еден сосема поинаков исклучок.

Во контекст на горенаведеното, со измените и со дополнувањата на Законот за општата управна постапка од 2011 година е дадена алтернатива со посебен материјален закон поинаку да се уреди ова начело, односно да се отстапи од него. Алтернативата се состои во тоа што законодавецот пропишал дека функционерот што раководи со органот, односно раководното лице на органот, има обврска, во постапка и под услови пропишани со споменатиот Закон, да одлучи по барањето на странката ако надлежниот орган не го донесе решението во однапред определениот законски рок.

²Ана Павловска-Данева, Елена Давитковска, „Право на слободен пристап до информации од јавен карактер“, Јустинијан први, Правен факултет, Скопје, стр. 98.

Со донесувањето на новиот Закон за општата управна постапка,³ кој почна да се применува од 31.07.2016 година е нормирано општо правило без исклучоци според кое странката има право на жалба до повисокиот орган во случај да не добие одговор по уредно поднесеното барање во пропишаниот рок. Во однос на законскиот рок според кој е потребно да се заврши управната постапка во прв степен, поведена по барање, освен кога е поинаку предвидено со закон, е предвидено да се заврши во најкус можен рок, а најдоцна во рок од 30 дена од денот на нејзиното поведување. Рокот започнува да тече од денот кога странката го поднела барањето со сите докази кои била должна да ги поднесе. Освен кога е изречно забрането со закон, јавниот орган може еднаш да го продолжи рокот од овој закон, ако сложеноста на предметот тоа го оправдува. Продолжувањето е допуштено за периодот што е потребен да се заврши постапката, во зависност од сложеноста на предметот, но не може да биде подолго од 30 дена.

Во случај на молчење на управата, незадоволната странка има право на жалба до второстепениот орган, па доколку првостепениот орган не го донесе управниот акт во рок од седум дена од приемот на жалбата, е должен без одлагање во електронска форма ја испрати жалбата до второстепениот орган заедно со сите списи и писмено објаснување за причините поради коишто не го издал бараниот управен акт во рок од седум дена.

Работата на второстепениот орган по примената жалба се состои во тоа што кога второстепениот орган ќе утврди дека првостепениот орган не го донел управниот акт во законскиот рок, тој треба да му наложи на првостепениот орган да донесе управен акт и да одреди рок за тоа од најмногу 30 дена по приемот на налогот. Кога второстепениот орган ќе утврди дека причините поради коишто првостепениот управен акт не бил донесен не се оправдани, тој самиот решава за барањето на странката во рок од 30 дена по приемот на жалбата, или ќе му наложи на првостепениот орган да го донесе бараниот управен акт во рок од 15 дена по приемот на налогот. Во случај на повторно молчење на првостепениот орган, второстепениот орган е должен самиот да ја реши работата.

Во однос на рокот за постапување во второстепената постапка е предвидено истата да се заврши без одлагање, а најдоцна во рок од 60 дена од

³Закон за општа управна постапка, (Службен весник на Република Македонија, бр.124/2015).

денот на предавање на жалбата и сите списи на предметот од првостепениот орган на второстепениот орган. Кога второстепениот орган нема да го реши предметот во рамки на рокот од 60 дена, странката има право да поведе управен спор.

Методологија на истражувањето

Основна цел на истражувањето направено во овој труд е да се изврши анализа на досегашната примена на институтот „молчење на администрацијата“. Имено, преку дефинирањето на институтот „молчење на администрацијата“, преку анализата што се подразбирало под овој институт во минатото, а што денес, преку согледувањето како основните начела на управната постапка влијаат врз примената на споменатиот институт, преку споредбата на неговата законска поставеност во законодавството на Република Македонија и законската поставеност во законодавствата на земјите од поранешна Југославија и на другите европски земји (односно земји-членки на Европската Унија), како и преку обработката на резултатите добиени од споменатото истражување, во трудот се согледува влијанието што го има овој модел врз ефикасното решавање на управните постапки, како и да се утврди дали им причинува штета на засегнатите странки и на другите учесници во административната постапка при остварувањето на нивните права, обврски и правни интереси.

Предметот на истражување на овој магистерски труд е насочен кон оценување на ефикасноста и на продуктивноста на моделот на институтот „молчењето на администрацијата“. Покрај со оценувањето на неговата ефикасност и продуктивност, овој труд се занимава и со утврдување дали институтот „молчење на администрацијата“ негативно се одразува врз ефикасното решавање на управните предмети, како и дали предизвикува штета, односно негативни последици за остварувањето на правата, обврските и на правните интереси на странките во административната постапка. Трудот врши и анализа на одредбите со кои се уредува институтот молчење на администрацијата во новиот Закон за општата управна постапка, кој почна да се применува од 31.07.2016 година, при што слободно може да се констатира дека законодавецот се навратил на законското решение со кое се уредуваше институтот молчење на администрацијата до месец септември 2008 година, според кои молчењето на администрацијата како општо правило и без исклучоци претставуваше основа за поведување на жалбена постапка, односно поведување на управен спор, поради што основано се поставува прашањето за

целисходноста на донесувањето на сите подоцнежни измени со кои се воведуваа исклучоци на општото правило на молчењето на администрацијата значи одбивање. За крај, согледано и од термилошки аспект од анализата на одредбите во новиот Закон за општата управна постапка може да се воочи дека е употребен терминот молчење на управата наместо молчење на администрацијата, што во секој случај претставува потесен поим во материјална односно функционална смисла, односно е термин кој се помалку има примена во современата правна терминологија.

Резултатите од истражувањето се базираат на анализа на информации добиени по пат на прашалник за кој се добиени информации 19 институции, избрани по случаен избор.⁴ Прашањата се насочени кон тоа да се добие одговор на поставената цел и предметот на истражувањето.

Резултати од истражувањето

Од спроведената анализа на одредбите за Законот за општата управна постапка што се однесуваат на институтот „молчење на администрацијата“, може да се заклучи дека во минатото не постоело единствено решение со кое бил уреден овој правен институт, туку законодавецот на различен начин го

⁴Министерството за економија; Министерството за труд и социјална политика; Народната банка на Република Македонија; Фондот за пензиско и инвалидско осигурување на Македонија; Министерството за финансии - Управа за имотно правни работи; Општината Македонска Каменица; Министерството за здравство; Градот Скопје - Сектор за финансиски прашања, Одделение за утврдување и наплата на данок на промет на недвижности, наследство и подарок; Царинската управа на Република Македонија; Агенцијата за млади и спорт; Агенцијата за вработување на Република Македонија; Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство; Министерството за култура - Управа за заштита на културното наследство; Јавното претпријатие за државни патишта; Општината Центар; Општината Делчево; Општината Кисела Вода; Општината Гази Баба и, на крајот, до Општината Бутел.

нормирал, па, така, за периодот до месец септември 2008 година беше застапено општото начело дека молчењето значи одбивање, а странката имаше право на жалба до второстепениот орган поради молчење на администрацијата.

За периодот од месец септември 2008 година до месец април 2011 година важеше одредбата според која молчењето на администрацијата значеше одобрување. Оваа одредба беше воведена како исклучок од веќе постоечкото општо правило дека молчењето значи одбивање и нејзината примена беше условена со нејзино вградување во секој постоен материјален пропис по кој работат државните органи и организации со јавни овластувања кога донесуваат одлуки за правата, обврските, како и за правните интереси на граѓаните. Имајќи го предвид големиот број посебни материјални прописи во кои требаше да се имплементира одредбата за молчењето значи одобрување, која претставуваше доста сложена, обемна и релативно долга постапка, како и тоа што во секој материјален закон требаше да се предвиди образецот на барањето со кои странките ги поведуваат постапките пред надлежните органи, со посебен рок, којшто ќе отстапува од општите рокови за водење управна постапка утврдени со Законот за општа управна постапка, овој концепт на уредување на молчењето на администрацијата беше напуштен со измените и со дополнувањата на Законот за општата управна постапка направени во 2011 година.

Имено, со донесувањето на Законот за измени и дополнувања на Законот за општата управна постапка во 2011 година, воспоставениот исклучок на начелото на молчењето значи одобрување беше заменет со нов исклучок од општото правило на молчењето значи одбивање, а со кој исклучок се предвиде можност, во случај на настанат молк од страна на администрацијата, странките во точно определен рок да побараат од функционерот, односно од раководното лице на органот/институцијата, да одлучи по барањето на странката ако надлежниот орган не го донесе решението во однапред определениот законски рок. Со одредбите со кои беше воспоставен овој исклучок се предвиде и механизам за заштита на правата на странките пред Државниот управен инспекторат како надлежен орган за контрола на законитоста на работата на управните органи, во случај надлежниот орган да не постапи по барањето поднесено од странката. Исто така, во контекст на споменатото, се предвиде и можност за правна заштита на странките во постапка на управен спор пред Управниот суд доколку надлежниот орган не постапува по задолженијата на Управниот инспекторат, која е од итен карактер. Притоа, се предвидоа и одделни рокови и дејства за постапување во рамките на самиот Државен управен инспекторат, како и

механизам за заштита на правата на странките во случај управниот инспектор и директорот на управниот инспекторат да не ги преземаат дејствата во однапред пропишаниот рок за постапување.

Примената на оваа одредба како исклучок од општото правило повторно се услови со нејзино имплементирање во секој постоен материјален пропис по кој работат државните органи и организации со јавни овластувања, по што следувахе да се извршат многубројни измени и дополнувања во посебните закони, со цел оживотворување на овој исклучок од општото правило.

Во контекст на ова, може да се констатира дека на институтот „молчење на администрацијата“ во Законот за општа управна постапка не продуцира ефикасност во решавањето на управните предмети. Сепак, треба да се нагласи фактот дека вкупниот број примени и пренесени предмети по основ на различни поднесени барања до институциите што беа предмет на истражувањето изнесува 113 696, од кои 65158 се решени од страна на органите задолжени за нивно решавање, и тоа пред истекот на законски пропишаниот рок, голем е бројот на барањата на странките што останале без одговор. Во овој случај, всушност, станува збор за институтот „молчење на администрацијата“. Бројот на нерешени предмети од страна на јавната администрација изнесува 47809 од вкупно 113 696, што е премногу. Од споменатото произлегува дека примената на институтот „молчење на администрацијата“ во Законот за општата управна постапка не продуцира ефикасност во решавањето на управните предмети.

Поради тоа што, со помош на истражувањето спроведено во 19 институции/органи со јавни овластувања на територијата на Република Македонија, докажав дека институтот „молчење на администрацијата значи одобрување“ не продуцира ефикасност во решавањето на поднесените барања во административните постапки, во поглед на овој институт, измените во Законот за општата управна постапка од 2011 година не ја оправдаа причината поради која беа воведени.

Од горенаведените статистички податоци добиени од Државниот управен инспекторат, може да се констатира дека заедничка карактеристика за 2010, 2011 и за 2012 година е релативно големиот процент на предмети за кои рокот на решавање изминал или кои биле решени по истекот на пропишаниот законски рок во однос на вкупниот број предмети за кои бил извршен инспекциски надзор. Имено, вкупниот број предмети за овие три години за кои бил извршен инспекциски надзор изнесува 78 740, вкупниот број нерешени предмети за кои рокот на решавање изминал изнесува 6427 и вкупниот број

предмети што биле решени по истекот на законскиот рок изнесува 8528 или, изразено во проценти, вкупниот број нерешени предмети за кои рокот на решавање изминал во однос на вкупниот број предмети за кои бил извршен инспекциски надзор изнесува 8%, додека, пак, вкупниот број предмети што биле решени по истекот на законскиот рок во однос на вкупниот број предмети за кои бил извршен инспекциски надзор изнесува 11%. Според ова, може да се заклучи дека со претходното законско решение на молчењето на администрацијата не се влијае врз ефикасното и навремено одлучување по барањата на странките во управните постапки.

Уште повеќе, од огромна важност е од спроведеното истражување направено во гореспоменатите институции да се воочи колку странките-учесници во постапката го користат правото што им е овозможено со измените и со дополнувањата направени во Законот за општата управна постапка во 2011 година. Се работи за правото тие да поднесат барање поради молчење на администрацијата до функционерите, односно директорите на органите и на институциите, со цел остварување на своите права, обврски и правни интереси. Имено, од вкупно 47809 случаи во кои не е одговорено на барањата поднесени од странката, поточно случаи во кое се среќаваме со молчење на администрацијата, и од вкупно 729 случаи во кои барањата се решени од страна на органите со јавни овластувања, но по истекот на однапред пропишаниот законски рок, бројот на поднесени барања поради молчење на администрацијата до функционерите, односно до директорите на органите и на институциите изнесува само 10, што е на незавидно ниво.

Имајќи го предвид горенаведеното, новововедениот исклучок што го уживаат странките да поднесат барање до функционерите, односно директорите на органите и на институциите, поради молчење на администрацијата, законодавецот залудно го вовел во Законот за општата управна постапка бидејќи граѓаните воопшто не го користат, за што сведочат и податоците добиени од истражувањето. Оттука, следува дека се потврдува хипотезата за неприменливоста на сегашното решение, односно за неефикасното решавање на управните предмети и остварувањето на правата, обврските, како и правните интереси на странките во постапката.

Во однос на посебната хипотеза, односно дали прецизното и јасно воспоставување на институтот „молчењето на администрацијата значи одобрување“ во Законот за општата управна постапка како исклучок од општото правило ќе влијае на ефикасното решавање на управните предмети и остварувањето на правата, обврските и правните интереси на странките во административната постапка, се упатува на заклучокот дека преку

определувањето на управните области во кои тој ќе се применува, кои се однесуваат на вршење стопански или услужни дејности, ќе се зголеми ефикасноста на јавната администрација во решавањето на управните постапки, за разлика од периодот кога во сила беше претходното решение на молчењето значи одобрување и за кој период истото тоа воопшто не заживеа токму од причина што не беше однапред утврдено во процесниот закон во кои управни области овој исклучок ќе може да најде примена и, следствено на тоа, да биде имплементирано во материјалното законодавство, при што воведувањето ова начело само донесе забуна, нејаснотии, недефинираност, конфузност во комуникацијата помеѓу органите со јавни овластувања, од една страна, и странките, од друга.

Во новиот Закон за општата управна постапка е нормирано општо правило без исклучоци според кое странката има право на жалба до повисокиот орган во случај да не добие одговор по уредно поднесеното барање во пропишаниот рок. Во случај на молчење на управата, незадоволната странка има право на жалба до второстепениот орган, па доколку првостепениот орган не го донесе управниот акт во рок од седум дена од приемот на жалбата, е должен без одлагање во електронска форма ја испрати жалбата до второстепениот орган заедно со сите списи и писмено објаснување за причините поради коишто не го издал бараниот управен акт во рок од седум дена.

Работата на второстепениот орган по примената жалба се состои во тоа што кога второстепениот орган ќе утврди дека првостепениот орган не го донел управниот акт во законскиот рок, тој треба да му наложи на првостепениот орган да донесе управен акт и да одреди рок за тоа од најмногу 30 дена по приемот на налогот. Кога второстепениот орган ќе утврди дека причините поради коишто првостепениот управен акт не бил донесен не се оправдани, тој самиот решава за барањето на странката во рок од 30 дена по приемот на жалбата, или ќе му наложи на првостепениот орган да го донесе бараниот управен акт во рок од 15 дена по приемот на налогот. Во случај на повторно молчење на првостепениот орган, второстепениот орган е должен самиот да ја реши работата.

Библиографија

- Гризо, Н., Давитковски, Б., Павловска-Данева, А. „Јавна администрација“ (2011), Академски печат, Скопје.
- Гризо, Н., Давитковски, Б., Гелевски, С., Павловска-Данева, А. „Административно право“ (2011), Академски печат, Скопје.

- Валин, Ж. „Административно право“ (2012), Арс Ламина, Скопје.
- Верпо, М., Жанико, Л. „Јавно право, јавна власт и административно дејство“ (2012), Арс Ламина, Скопје.
- Vilkoks, L. Denis, Kameron T. Glen, Olt H. Filip, Eiddzi K. Voren “Odnosi s javnoschu Strategije i taktike” (2006), Ekonomski fakultet, Beograd.
- „Водич за новинари за пристап до информации од јавен карактер“ (2012), Центар за граѓански комуникации, Скопје.
- Gaiden, G., “American Public administration” (1983), Garland Pub, New York.
- Гелевски, С. „Управно-процесно право“ (2009), Тиха дооел, Скопје.
- Goss, P. Robert. “A Distinct Public Administration Ethics?” (1996), Journal of Public Administration Research and Theory.
- Готрон, К. Ж., „Европско право“, (2006), Дата Понс ДОО Скопје.
- Груевски, Т. „Односи со јавноста“ (2011), Скопје.
- Давитковски, Б. „Парламентарна контрола над управата“, (1993), Годишник на Правниот факултет, Скопје.
- Директива 2006/123/ЕЗ на Европскиот парламент и Совет од 12.12.2006 година, за услуги во внатрешниот пазар
- Донели, Ц. „Меѓународни човекови права“ (2004), Книгоиздателство МИ-АН, Скопје
- European principles for public administration SIGMA Papers: No. 27
- Закон за административните службеници („Службен весник на Република Македонија“ бр.27/14)
- Закон за општа управна постапка, (Службен весник на Република Македонија, бр.38/2005)
- Закон за изменување и дополнување на Законот за општа управна постапка објавен, (Службен весник на Република Македонија, бр.110/2008)
- Закон за изменување и дополнување на Законот за општа управна постапка објавен, (Службен весник на Република Македонија, бр.51/2011)
- Закон за општа управна постапка, (Службен весник на Република Македонија, бр.124/2015)